

זכויות העני ותיחום המרחב

תנאי החיים של קבוצות וקהילות נקבעים במידה רבה ע"י מדיניות התכנון, חלוקת משאבי הקרקע, תכנון והעדר התכנון. כאשר תכנון נעשה באופן בלתי שוויוני הוא עלול לפגוע בחלוקת משאבים צודקת, בזכות לרמת חיים מספקת ולרמה הולמת של תשתיות. תכנון נתפס כמעשה שלטוני המוכתב מלמעלה ומגדיר מציאות מרחבית לפרט ולקהילה. דווקא בשל כך, חשוב להדגיש כי לאזרחי המדינה ותושביה עומדות זכויות בתחום ההליכים התכנוניים, וכי הם עלולים להיפגע מתכנון מרחבי המתעלם מצרכיהם.

מצד אחד: מדיניות תכנון שוויונית עשויה לפגוע בחירותן של קבוצות ובזכותן לביטחון אישי.

מצד שני: זכויות תכנון מאפשרות הגנה על זכויות חברתיות וקיום בכבוד של הפרט והקבוצה.

גדרות, חומות וצדק חברתי

"... בין ישובים סמוכים, בין שכונות בתוך הערים ואפילו בין רובעים, מתרוממות חומות שסוגרות אוכלוסיה אחת מפני השנייה, מרימות חיץ פסי ביניהן כמו מצהירות: אין לנו עניין משותף אין לנו גורל משותף אין בינינו ולא כלום.

גידור, או תיחום המרחב, הינו מהלך תודעתי, תרבותי תכנוני וכוחני. התיחום מסמן גבולות במרחב שיכולים להיות גלויים או סמויים, סמליים או ממשיים, ויוצר הבחנה, הבדלה והפרדה בין דבר אחד למשנהו, בין אני ואתה, בין אנחנו והם. לעיתים זו הפרדה דינאמית, כזו שתמונה בחובה את אפשרות ההתחברות מחדש, את המעבר והחצייה, ולעיתים זו הפרדה סטטית ומקובעת. האופנים השונים בעזרתם נעשה התיחום במרחב – אם ע"י כביש או פארק, ואם ע"י גדר או חומה – מבטאים את סוג ההפרדה ומשפיעים על אופייה. המכניזם החברתי על פיו היא נקבעת – בהסכמה או בכפייה יבטא ויקבע את רמת הקונפליקט בין הקבוצות המופרדות. ...

הגדרות והחומות לא רק שאינן מביאות פתרון למצבי הקונפליקט, הן מעצימות אותם. בהיותן אלמנטים פיזיים בנויים בשטח, אשר מבטאים אינטרסים של צד אחד ויחסי כוח בלתי שוויוניים, הן מהוות תזכורת יומיומית למצב זה וגורמות לפגיעות מהותיות בזכויות תכנון, זכויות האדם וצדק סביבתי. הפגיעות נוצרות הן על רקע הכפייה בעצם ההחלטה והיוזמה החד צדדית המובילה להקמת החומה, והן כתוצאה מהיבטים תכנוניים כגון מיקומה, ממדיה, וכו' והיבטים של חלוקה בלתי ראויה של עלויות מול תועלת סביבתית בין האוכלוסיות השותפות למרחב המחיה, נוכח מיקומה ואופייה של הגדר או החומה. ...

בשנים האחרונות מתרבות היוזמות מצד קבוצות אוכלוסיה חזקות בישראל לבניית גדרות וחומות בין שכונות המתאפיינות בפער כלכלי קיצוני ביניהן, ובשוני תרבותי, דתי ולאומי. קיימות כיום שתי חומות כאלו בארץ: ברמלה, בין שכונת ג'ואריש לשכונת יפה נוף גני דן, (שהוקמה בסוף שנות התשעים), וחומת העפר שהוקמה בשנה האחרונה, בין ג'יסר א-זרקא לקיסריה. החומה השלישית, הנבנית כיום היא זו המתוכננת לחצוץ בין שכונת פרדס שניר בלוד למושב ניר צבי. ... תושבי מושב שניר מעוניינים למנוע כניסה של צעירים מהשכונה לגן הציבורי או לבריכה של המושב. העובדה שבפרדס שניר אין לא גינה ולא בריכה אינה מהווה מבחינת ניר צבי עילה ובוודאי שלא הצדקה לבוא אליהם. הם נקטו ביוזמה של בניית קיר הפרדה בגובה 3-4 מטרים ובאורך של 1.5 ק"מ בינם לבין שכונת פרדס שניר הקמתה של חומת ההפרדה מהווה מעשה משפיל, אשר יוסיף נדבך להדרתה של אוכלוסיית פרדס שניר, אשר מזה שספר עשורים מהווה מושא לאפליה תכנונית ומוניציפלית. " (יעל פדן ושולי הרטמן נייר עמדה - עמותת במקום)

מספר נתונים:

ר' נתנאל אומר אנשי סדום לא חסו על כבוד קונם לשבור אוכל לאורח ולגר אלא סבבו את כל האילנות למעלה מפירותיהם כדי שלא יהיו מסורין אפילו לעוף השמים, שנ אמר נתיב לא ידעו עיט.

(פרקי דרבי אליעזר - "חורב" פרק כה)

סוכתה של סדום מהווה סמל לחברה מתנכרת היוצרת חומות בינה לבין שאר החברה ובפרט כלפי החלשים בתוכה. סדום מתכוננת כך שאפילו עוף השמים אינו יכול להביט לתוכה של העיר. חומותיהם של קבוצות חזקות באות על חשבון הציבור הנדחק לשולי החברה.

עֲשִׂיר וָרֶשׁ נִפְגְּשׁוּ עֹשֶׂה כָּלֶם ה': (משלי פרק כ"ב פס' 2)

"עשיר ורש נפגשו - ולבאר כי העושר אינו נחסר מאד , אמר כי כבר יקרה בעשיר ורש שיפגשו זה את זה, כאילו תאמר שהעשיר ירד מעט מעשרו והרש יעלה ויקנה העושר מעט מעט, עד שיקרה מזה שיהיו שווים בקניינים, לפי שהשם יתברך עושה זה עני וזה עשיר או ירצה בזה שהעשיר והרש נפגשו, שלא יוכל לחיות זה בלא זה . והמשל שאם היו כל האנשים עשירים לא ימצא איש עושה מלאכה מהמלאכות המעשיות ויפסד היישוב , ואם היו כלם עניים לא יוכלו להתפרנס זה מזה , ולזה הוא מבואר כי השם יתברך עושה קצת האנשים עשירים וקצתם עניים כדי שיתקיים המציאות ויהיה אמרו עשיר ורש נפגשו כאמרו חסד ואמת נפגשו צדק ושלוה נשקו."

(פירוש רלב"ג לספר משלי)

רלב"ג - רבי לוי בן גרשום (1288-1344). איש מדע, פרשן המקרא, רופא, מתמטיקאי, ומחשובי הפילוסופים היהודיים, פעל בפרובנס, חבל ארץ בדרום צרפת.

מי מתעסק ??

במקום - מתכננים למען זכויות תכנון. חברי הארגון שמו להם למטרה לחזק את הקשר בין זכויות האדם ומערכות התכנון במדינת ישראל. במקום, כגוף מקצועי, חותרת למימוש הזכות לשוויון ולצדק חברתי, בנושאי תכנון ופיתוח ובהקצאת משאבי קרקע, ומסייעת לקהילות המצויות בעמדת נחיתות מקצועית, כלכלית או אזרחית לממש את זכויותיהן במקום פועלת בשלושה ערוצים עיקריים להגשמת מטרותיה: פעילות תכנונית-קהילתית, פעילות חינוכית, ופעילות ציבורית.

www.bimkom.org

במקום
במקום
BIMKOM
 כתובת: עזה 36, ירושלים